

**KKTC
YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
FEN- EDEBİYAT FAKÜLTESİ
TÜRK DİLİ EDEBİYATI BÖLÜMÜ**

**BOĞAZIÇI YALILARI – GEÇMİŞ ZAMAN KÖŞKLERİ
(MADDİ KÜLTÜR UNSURLARI => EŞYA KONUSU)**

MEZUNİYET ÇALIŞMASI

**ÖZLEM KIRCIOĞLU
950430
4-C**

**ÇALIŞMA DANIŞMANI
DOÇ.DR. BÜLENT YORULMAZ**

Haziran 1999

İÇİNDEKİLER

I- ÖNSÖZ	1
II- GİRİŞ	2
III- YAZAR HAKKINDA GENİŞ BİLGİ..... (Abdülhak Şinasi Hisar)	3
V- EŞYA KONUSU İLE İLGİLİ BİLİNMEYEN KELİMELER: - BOĞAZIÇI YALILARI VE GEÇMİŞ ZAMAN KÖŞKLERİ	4
VI- İNDEKS	7
VI- KAYNAKÇA	12

I- ÖNSÖZ

Bu bitirme mezuniyet çalışması, Yakın Doğu Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi, Türk Dili Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Edebiyatı kapsamı dahilinde yapılmıştır.

Çalışmada Abdülhak Şinasi Hisar'ın Boğaziçi Yalıları ve Geçmiş Zaman Köşkleri adlı romanları ayrıntılı olarak incelenmiştir. Bu kapsam içerisinde eşya ile ilgili bilinmeyen kelimeler çıkartılıp açıklanmıştır.

Bu çalışmada beni yönlendiren, her türlü yardımı ve eleştiriyi esirgemeyen mezuniyet çalışması danışmanım Doç. Dr. Bülent Yorulmaz'a teşekkür ederim.

II- GİRİŞ

Boğaziçi Yalıları ve Geçmiş Zaman Köşkleri'nde, "Boğaziçi Medeniyeti" etrafında toplanan hatıralar, bir bakıma, altmış yıl önceki İstanbul hayatlarının bir romanı, ayrıca Boğaziçi'nde en yüksek derecesine ulaşmış kültür, yaşama ve tabiat güzelliklerinin yorumları, tahlil ve tasvirleri sayılmalıdır.

Bu eserlerde yalıları, mehtapları, saz alemleri, şehrayinleri, ünlü ve ünsüz kişileri, paşaları, beyleri, uşakları, hizmetçileri, türlü kadın giyimleri, hayat anlayışları ve yalıların iç düzeni ile tasvir ve tahlil edilen Boğaziçi, en fazla şahsiyet taşıdığı bir zamanda, yani 20.yy başlarında ele alınmıştır. Her şey bir "geçmiş zaman" havası içinde, bir masal edasında verilmiştir. Adeta perilerin yaşadığı bu alemde her şey güzel, hep huzur ve ferahlık içindedir. Orada cennettekini andıran bir ömür sürülür. Yazarın mutlu çocukluk dünyası içinden, hiç bozmaksızın çıkardığı tasarılar, duyular ve hayaller, çekici bir üslûba bürünmüştür. O alemi çocukluğunda yaşamamış ve duymamış olanların dikkatinden kaçabilecek bambaşka ve derin bir gözle, semt ve manzaraların baş döndürücü lezzetini bize sunar.

İndeks bölümündeki sayfa numaraları Boğaziçi Yalıları ve Geçmiş Zaman Köşkleri'nin 1978 tarihli 4. Baskısına aittir.

III-KİTAP YAZARI HAKKINDA BİLGİ

ABDÜLHAK ŞİNASİ HİSAR (1888- 1963)

Abdülhak Şinasi Hisar, 1888'de İstanbul'da doğdu. Türkiye'de yayımlanmış ilk edebiyat dergilerinden **Hazine-i Evrak**'ı (1881-1882) çıkaran Mahmut Celalettin Bey'in oğludur. Abdülhak Şinasi Hisar, 19.yy sonu ile 20.yy başlarında son parlak çağını, zevk ve medeniyet birikimlerini yaşayan İstanbul yüksek tabakasına bağlı bir aydındır. Varlıklı ve kültürlü bir aileden gelmiş ve öyle bir ortamda yetişmiştir.

Tanzimat edebiyatının iki ünlü şairinin (Şinasi, Abdülhak Hamit) adları ona ad olarak verildi. Küçük yaşta bir Fransız mürebbiyeden Fransızca, yalı komşuları Tefik Fikret'ten de Türkçe dersi aldı. Mektebi Sultani'de (Galatasaray Lisesi) (1898-1905), Paris'te siyasal bilgiler okulunda (1905- 1908) okudu. Meşrutiyet ilan edilince İstanbul'a döndü (1908); daha sonra Ankara'da Balkan Birliği Cemiyeti Genel Kâtipliği ve Dışişleri Bakanlığı Danışmanlığı görevlerinde bulundu (1931- 1948); Son yıllarda İstanbul'da bazı kurumların İdare Meclisi üyeliklerinde çalıştı. I. Dünya Savaşı sonlarında bazı dergilerde birkaç şiiri çıkmış (1918), sürekli olarak mütareke döneminde yazmaya başlamıştır. Bu dönemde Dergah, Yarın dergilerinde şiirler ve eleştiriler ; İleri gazetesinde de eleştiriler yazdı. Bu yoldaki yazılarını Cumhuriyet döneminde Milliyet, Türk Yurdu gazete ve dergilerde sürdürdü. **Hisar, makale, Hâtıra, Roman, Büyük ve Küçük Hikaye, Mongorafi** türlerine girebilecek yazılar ve eserler vermiştir.

Varlık dergisinde mensur şiirler, edebiyat üzerine denemeler, eski edebiyatçılar ve geçmiş zaman hayatı üzerine anılar yazdı. Bütün bu hazırlıklardan sonra roman yolunda ürünler vermeye başladı. Bir yandan da geçmiş zaman yaşayışını anlatan anılar, izlenimler yazmayı sürdürdü. (**Boğaziçi Mehtapları**, 1943; **Boğaziçi Yalıları**, 1954; **Geçmiş Zaman Köşkleri**, 1956; **İstanbul ve Pierre Loti**, 1958; **Yahya Kemal'e Veda**, 1959; **Ahmet Haşim**, 1963). Hemen bütün yazılarında Rumeli Hisarı, Büyükada ve Çamlıca üçgeni arasında mutluluk içinde geçen çocukluk ve gençlik yıllarına karşı duyduğu özlemi anlatmıştır.

Abdülhak Şinasi Hisar'ın roman ve büyük hikaye denebilecek üç eseri vardır.

- Fahim Bey ve Biz (1941)
- Çamlıcadaki Eniştemiz (1944)
- Ali Nazmî Bey'in Alafranlalığı ve Şeyhliği (1952)

Kahramanlarını, hayatta her gün rastlanan kişiler arasından değil, aşırı birtakım özellikleri olan kişiler arasından seçmiş; ya da çeşitli kişilerin aşırılıklarını bir kişide toplamıştır.

Yazar, romanlarını anı biçiminde yazdığı için, ister istemez hikâyeye kendini de katmış, roman kişileri karşısında acıma, sevme, yerme gibi duygularını açıklamıştır.

IV- BOĞAZIÇI YALILARI VE GEÇMİŞ ZAMAN KÖŞKLERİ (Eşya Konusu ile ilgili Bilinmeyen kelimelerin açıklamaları)

Aviye = Tavana asılan, şamdanlı, lambalı, billûr, cam veya metal süslü aydınlatma aracı.

Beşik = Süt çocuklarını yatırmaya ve sallayarak uyutmaya yarayan, tahta veya demirden yapılmış sallanır bir çeşit küçük karyola.

Buhurdan = İçinde buhur yakılan madeni kap, tütsü kabı.

Çanak = Kilden yapılan, yayvan küçük kap.

Çuha = Tüysüz, ince, sık dokunmuş yün kumaş.

Def = Ensiz bir kasnağın bir tarafına deri gerilerek oluşturulmuş vurmali çalgı.

Döşek = Yatak, şilte.

Düdük = Tiz sesler çıkaran metalden, tahtadan vb. Yapılmış araç.

Fanus = Mum, gaz lambası gibi aydınlatma araçlarının rüzgardan sönmelerini önleyen silindirik biçimindeki cam. Lamba ve ampül üzerine geçirilen karpuz.

Faraş = Toplanan süprüntüleri alıp atmak için kullanılan kürek biçiminde teneke veya plastikten, saplı kap.

Halı = Yer ya da mobilya üzerine serilmek, duvara gerilmek üzere genellikle yünden dokunmuş ön yüzü kısa tüylü kalın yaygı.

Hasır = Kurumuş bitki sapsarı ya da saz gövdelerinin birbirine geçmesiyle örülen yaygı.

İskemle = Arkalıksız sandalye.

İstor = Işıktan koruma amacıyla, kumtan ya da hafif bir maddeden yapılan bir pencerenin yukarısında (içerden ya da dışardan) enine yerleştirilmiş bir rulo çevresinde sarılıp açılması sağlanan düzen.

Kanepe = Arkalığı ve kol dayanacak yeri olan birkaç kişinin oturabileceği genişlikte koltuk.

Karyola = Üzerine yatak yapılıp yatılan tahta veya metal kerevet.

Keçe = Yapağı veya keçi kılının dokunmadan yalnızca dövülmesiyle elde edilen kaba kumaş. Bu kumaşa yapılan yere serilen yaygı.

Kehruba = Süs eşyası yapımında kullanılan açık sarıdan kızıla kadar her türlü renklerde, yarı saydam, kolay kırılır ve bir yere hızlıca sürtüldüğünde hafif cisimleri kendine çeken fosilleşmiş reçine. Samankapan.

Kerevet = Üzerine şilte veya minder konularak yatmak veya oturmak için kullanılan tahtadan basit biçimde yapılmış yüksekçe yer, sedir, seki.

Levha = Bir yere asılmak için yazılmış yazı, safiha. Tablo, resim.

Minder = içi yumuşak bir madde ile doldurularak dikilen, oturmaya yaslanmaya yarayan şilte yastık.

Nalın = hamam gibi tabanı ıslak olan yerlerde kullanılan, üstü tasmalı, tabanı yüksek, ağaçtan bir çeşit takunya.

Oya = İnce iplik veya ipek ibrişim kullanarak iğne, mekik, tığ ve firketeyle yapılan ve genellikle kenar süsü olarak kullanılan bir tür ince dantel.

Saksı = Pişmiş topraktan yapılan içine toprak konularak, çiçek yetiştirmekte yararlanılan kap.

Salıncak = İki ucundan iki iple yüksek bir yere asılan ve üzerine oturulup sallanılan eğlence aracı.

Sandık = İçine çeşitli şeyler konulan, tahtadan dört köşe, kapaklı ev eşyası.

Saz = Türk halk müziğinde kullanılan bağlama, cura gibi telli çalgıların ortak adı.

Sedir = Arkalığı ve kolu olmayan, duvara dayanan kısmına yastıklar yerleştirilen kanepe; divan.

Sepet = Sazdan kamıştan, ince dallardan vb. Esnek şeylerden ya da başka bir maddeden (plastikten, metalden vb.) yapılan, değişik nesnelere koymaya ya da toplamaya yarayan saplı ya da kulplu kap.

Stor = Işıktan koruma amacıyla kumaştan ya da hafif bir maddeden yapılan bir pencerenin yukarısında (içerden ya da dışardan) enine yerleştirilmiş bir rulo çevresinde sarılıp açılması sağlanan düzen.

Sürahi = Sofraya konulmak üzere, içine su, ayran, şarap vb. Doldurulan, dar ağızlı cam kap.

Şilte = Üstünde oturmak ya da yatmak için kullanılan içi yün, pamuk vb. ile doldurulmuş döşek.

Tavla = Bölümlere ayrılmış iki yanlı bir tahta üzerinde, on beşer pul ve iki zarla oynanan, değişik çeitleri olan bir oyun.

Tesbih = Bazı dini sözleri tekrarlariken, sayısının anlaşılması için veya oyalanmak amacıyla kullanılan ve bir ipe vb'ye dizilmiş 33 veya 99 boncuktan oluşan nesne.

Vazo = Çiçek koymak için çeşitli biçim ve büyüklükte seramik, metal, ağaç vb. Bir malzemeden yapılmış kap.

Yelpaze = Sallandığında küçük bir hava akımı oluşturarak serinletmeye yarayan katlanabilir, eklemeli bir çerçeveye geçirilmiş kumaş veya kağıttan taşınabilir araç.

Yorgan = Yatakta örtünmeye yarayan; içi pamuk, yün kuştüyü vb. Şeylerle doldurularak dikilmiş bez bir kılıftan oluşan geniş örtü.

V-İNDEKS

	A	Sayfa
Anahtar		142, 165, 166
Avize	E	14, 63, 76
Ayna		63,67,73,76,81,82
Aynalı Dolap	F	108
	B	
Bahçe İskemlesi		105
Bahçe Sedleri		59
Beşik	G	71,112
Billur Sûrahi		112
Buhurdan	H	88
	C	
Camlı Dolap		78
	Ç	
Çalgı Aleti		32
Çanak		69
Çay Kaşığı		146
Çocuk Oyuncağı	K	142
Çuha		17
	D	
Demir Masa		105
Def		124

Dolap 78,108,149

Döşek 139

Düdük 51

E

Endam Aynaları 82

F

Fanus 67

Fanuslu petrol lambası 82

Faraş 132

G

Gümüş Ayna 81

H

Halı 63,132,147

Hamam Tasları 142

Hasır 38,63,132,147

i

İskemle 105

İstor 35

K

Kadeh 62

Kanepe 63,147

Kapı Tokmağı 132

Karyola 107, 147

Kaşık	146
Keçe	38,132,147
Keşişba	80
Keşişba Tesbih	79
Kerevet	81
Kibrıt	135
Kibrıt Kutusu	134, 135
Kitap	54,55,82,85,86
Kutu	134,135,142

L

Lamba	67,76,82
Lavanta Kutusu	142
Levha	108

M

Masa	105
Mermer Masa	63,67
Mercan Buhurdan	88
Mercan Tesbih	80
Minder	69
Mineli Kutu	142
Mineli Saat	142

N

Nalin	142
-------	-----

Necel Tesbih

79

O

Oyalar

142

Oyun Masası

132

Ö

Örtü

142

P

Perde

67,107

Piyano

154

S

Saat

21,37,63,76,78,105,
171,180,148.

Saç Karyola

149

Saksı

55,63,70,109

Salıncak

63,114

Sandık

76,78,120,134,141,
142,143.

Saz

62,109

Sed

98,105

Sedir

63,66,67,69,107.

Sepet

51,135

Stor

67

Sünger Kağıdı

106

Sürahi

109

ŞAKÇA

Şemsiye	47
Şite	63,67,118,139,147.
T	
Tabak	150
Tablolar	88
Tavla	73
Tesbih	44,76,79
Tül ve kumaş perde	35
U	
Uçurtma	163,164
V	
Vazo	109
Y	
Yelpaze	142
Yorgan	139,140,141,147
Yastık	23,67,81,118
Yatak	80,125,126,127,139 ,140,141,147,150, 154,157.
Yemek Masası	82

VI- KAYNAKÇA

- 1) Kabaklı, Ahmet. *Türk Edebiyatı*. 9. Baskı, Cilt 3. Türk Edebiyatı Vakfı yayınları.
- 2) *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*. Cilt 24, İstanbul: Interpress Basın ve Yayıncılık, 1986.
- 3) *Dictionnaire Larousse Ansiklopedik Sözlük*. İstanbul: Milliyet yayınları, 1993-1994.
- 4) *Türkçe Sözlük*. İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1992.

